

TRANSILVANIA

FŌIA ASOCIAȚIUNEI TRANSILVANE PENTRU LITERATURA ROMÂNĂ ȘI
CULTURA POPORULUI ROMÂNŪ.

Nrulŭ 6.

SIBIU, 15 IUNIE 1890.

Anulŭ XXI.

OBSERVAȚIUNI ASUPRA GRAIULUI ARDELENESCŪ ÎN RAPORTŪ CU LIMBA LITERARĂ DE PESTE CARPAȚI.

(Urmare).

Partea I-a a cercetărilor de față a tratatŭ despre limbă ca *materie*, voiŭ să dicŭ că amŭ luatŭ în considerare cuvînte și forme isolate. În acēsta a II-a parte ne vomŭ ocupa cu locuȚiuni și sintaxă. LocuȚiuni se numescŭ o legătură de cuvinte exprimândŭ o idee, fără a forma o propoziȚiune întregă, d. e. „a căuta afară”. Sintaxa se ocupă cu împreunarea cuvintelorŭ în propoziȚiuni întregi, și a acestorŭ din urmă în fraze. Nimicŭ nu ne arată mai deslușitŭ *spiritulŭ* unui poporŭ decătŭ modulŭ de a-și exprima și grupa ideile. „Ori-ce poporŭ, „dice *Michelet* (*Mon journal*. Paris 1888) își fixeză în vocabularŭ și sintaxă caracterulŭ moravurilorŭ și civilizaȚiunii „sale. Din unŭ numărŭ ore-care de exemple bine alese, pŭte „cineva să descopere geniulŭ unui poporŭ după vocabularulŭ seŭ”. În adevărŭ altfelŭ se exprimă bună-ŭră germanulŭ, și earășî altfelŭ francesulŭ; unulŭ e pedantŭ, întunecosŭ, greoiŭ, celalaltŭ clarŭ, vioiŭ, fără pretenȚie. Acestŭ sistemŭ alŭ spiritului germanŭ d'a se separa de totŭ ce e popularŭ, comunŭ, care decerne numele de mare numai scriitorului, care și-a pututŭ ascunde ideile în forme întunecŭse, inaccesibile ca și oracolele dela Delphi....., a influențatŭ sintaxa germană, făcēndu-o savantă, condensată. Sintaxa francesă, din contră, e populară, analitică, ea expune ideile pentru a fi înȚelese la prima vedere, fără frămēntare de capŭ.

Noi Români, cari sîntem unu poporü de viță latină, să ne ferim d'a imita spiritulü nemțescü și celü ungarescü și să curățim cu o stăruință neadormită din limbă, din obiceiuri, din apucăturile nôstre, totü ce nu e moștenitü și prin urmare românescü. Noi prin caracterulü nostru franc, prin aspirațiunile nôstre umanitare și liberale, prin limbă nôstră sonoră, prin modulü nostru de a ne exprima nobil-fără emfasă, naturalü fără a fi trivialü, prin totü în fine ce deosebesce pe unü poporü latinü, trebue să formămü o insulă mică, dar înflorită în oceanulü străinismulü. Prin asta nu voim să dicü ca să ne separămü cu deseversire de popoarele vecine, să nu mai primimü dela ei nimicü, nici ce e bunü. Îada, să primimü totü ce e bunü din ori-ce parte să ne vie cu o condiție însă: să'lü însușimü sub forma cea potrivită spiritulü latinü în genere, și spiritulü românescü în particularü. Alții d. e. sîntü unii, cari laudă spiritulü de economie alü germanilorü, opunëndu-i amorulü pentru luxü și lucruri frivole alü rasel latine. Ne aducü ca exemplü de imitatü femeea germană din clasele mai culte, care nu se crede dejosită mergëndü în tîrgü cu panerulü la brațü, seü pe burgesulü cu o poziție respectabilă, care face călătoriile de plăcere (Vergnügungsreise) în vagoane de clasa III-a, inspirând parfumulü lulelelorü țărănesci.

Căsnicia și economia sîntü, fără dör' și póte, lucruri laudabile. Sub formele amintite ele însă sîntü repulsive firii românesci. Românulü, ca și Francesulü, Italianulü etc. deși mai liberalü în fondü decâtü Germanulü, e mai aristocratü în apucăturile sale, în observarea formelorü de bună-cuviință și dacă face economii, le face sub o formă mai rațională și acolo unde sîntü necesare. Acestü fenomenü îl putemü observa în tóte: în politică, societate, literatură, voimü să dicü deosebirea spiritulü latinü de celü germanü. Sîntü o semă de scriitori în țerile ciscarpatine, cari exaltă profunditatea mintii Germanilorü, puterea ei de abstractiune ce se manifestă în produsele lorü literare. Abstracțiunea, e, de sigurü, o forță divină a minții omenesci, care ne face să ne ridicămü d:

asupra vulgului, să vedem mai bine și mai departe decât el. Când cineva prin abstracțiuni reușește a descoperi adevăruri concrete, de un folos real, se poate numi cu drept cuvânt un corifeu. Dar a se complăcea în lumea idealurilor și a abstracțiunilor, perdându cu desevârșire terenul lumii reale, fără alt scop decât a face act de un spirit de estravaganță, nu poate érași fi compatibilu naturei rasei latine. Acésta poate fi bună pentru popóarele de viță germană, cari nu găsesc recompensă în locul acelor aiurări, nici în clima, nici în limba, nici în caracterul lor.

Cu un cuvânt, dacă voim să avem o limbă, care să fie românescă, nu numai prin cuvinte dar și în exprimarea și gruparea ideilor noastre, trebuie mai întâiu să simțim și să cugetăm românesce. Ni s'ar păre acésta, la prima vedere, lucru ușor. S'ar pute crede că ajunge, pentru a vorbi bine românesce, ca cuvintele să fiă românesci. Forma exterioră, cuvintele, sântu lucru secundar în asta privință; totul e *spiritul* limbei. Să luăm un exemplu: „trage-ți cismele“, atât cuvântul *trage* cât și *cismele* sântu cuvinte cunoscute, dar în legătura amintită constituesc un non-sens. În limba română *trage* (sus) nici odată nu poate însemna a încălța ca cuvântul: *aufziehen* în nemțesce. În românesce a *trage* va să dică pur și simplu a opune o forță atractivă inerției seú rezistenței unui corp. Germanul, în mersul ideilor sale, care-i este special, a generalisat întrebuințarea acestui cuvânt, ceea-ce n'a făcutu Românul. Eată de ce numita expresie, deși la aparență pare a fi românesce, nu se poate înțelege decât de aceia, care cunosc limba nemțescă, cu alte cuvinte e de neapărată trebuință ca cineva să învețe mai întâiu nemțesce ca să pótă înțelege o asemenea limbă românescă, ceea-ce ar fi absurd.

Dar pe de altă parte, cu cât e de necesar ca scriitorul român să scrie în spiritul limbei românesce, să observe cu rigóre tóte cerințele de stil, de expresie, cu atât, recunoscem că, acésta e foarte dificil. În Transilvania, Bu-

covina etc. unde vorbirea limbei germane și ungare, precum și cetirea obișnuită a ziarelor scrise în aceste limbi, influențază pe nesimțite însuși modul de cugetare, scriitorul se cere o atenție particulară pentru a satisface cerințele stilului românesc. Care sînt însă mijlocele de a ne feri de această contagiune vătămătoare a spiritului străin? Eu nu cunosc decît două: cetirea asiduă a cărților și ziarelor reputate ca bune; cunoscerea unei limbi neolatine, și mai ales a limbei franceze. Am recomandat, în prima linie limba franceză, fiindcă este cea mai bogată dintre limbile romane și ne prezintă în modul cel mai clar caracterul analitic, care e trăsătura principală a limbilor născute din limba latină. Sub caracterul analitic înțelegem însușirea unei limbi de a analiza ideile, adică de a le exprima mai detaliat și mai circumscris. Această analiză se poate observa la cuvinte izolate, precum și în expresiuni și propozițiuni întregi. Germanul prin cuvîntul *Dampfschiffahrtsgesellschaft* exprimă o idee pe care limba română trebuie s'o analizeze și s'o exprime cu patru cuvinte, adică: societatea de navigațiune cu vaporu. De aci urmează că expresiunile întrebuițate de un scriitor fără de bunul simț, ca: conștiință în loc de: avînd cunoștința etc. sînt antipatice limbilor neolatine. Ce e drept avem și noi cuvîntul conștiință, decît în acest cuvînt simțul compozițiunii etimologice s'a pierdut cu desăvîșire și constituie o singură idee inseparabilă, ceea ce nu există în privința cuvîntului conștiință. Prin recomandarea limbei franceze n'am înțeles ca toți Români să-o vorbească la perfecție, nu, dar, e de dorit ca orîce Român cult să aibă oare-care cunoștințe de limba și literatura aceluia popor, care a mers în totdeauna în fruntea civilizațiunii romane. Eată cum apreciază dl. *Al. Xenopolu*, eminentul autor al „*Teoriei lui Rössler*“, influența franceză în România, într'o conferință ținută la Ateneul român la 1887:

„Dintre toate mișcările, cari au însoțit propășirea și dezvoltarea noastră, nici una nu se poate asemena cu plecarea

noastră aproape nețărnică către cultura franceză. Ea a fost aceea, care a transformat din rădăcină și până în creștetul ei starea noastră atât politică cât și culturală; ea a fost aceea, care ne-a inspirat toate ideile regenerătoare întregii noastre vieți; ea a fost vârguța magică, la atingerea căreia masa informă a trecutului nostru a lepădat greoiul său haină, lăsându de odată expusă privirilor noastre fermecătorului chip al vieții civilisate. Dacă timpul mi-ar permite să vă face tabloul, fiă culturală, fiă politică, al traiului nostru de altă dată și l-ași asemăna cu acela de astăzi, am rămâne cu toții uimiți de schimbarea severșită...."

Știu că imitațiunea franceză a întrecut adesea hotarele raționale și a devenit la societatea înaltă din România chiar ridicolă, binele adus e însă nemăsurat de mare pe lângă răul ce l'a cauzat.

Dar eată-ne ajunși cam de parte dela sintaxă, vor obiecta unii. Nu, de loc. Tot ce privesce spiritul, geniul unui popor e, precum am vădit, în legătură intimă cu limba sa, în acest sens dar cred, că acesta digresiune aparentă a fost inevitabilă.

Să revenim deci la obiectul propriu și să dăm aci câteva exemple de expresii și sintaxă greșită.

Vom începe cu:

A. Locuțiuni viciose.

Președintele *aduce înainte* (observă, atrage atenția etc.) germanism: bringt vor.

Din parte bine informată (din isvor) germ. Seite.

Proiectul *merge într'acolo* (prevede, are în vedere) germ.

A fost înaintat la *rangul unui* general (la gradul de) germ. zum Range eines G.

Demonstrând față de dăătorii de lucru (făcând demonstrații în contra patronilor) germ. În românește a demonstra va să dică a dovedi ceva în mod științific.

Adunarea s'a *determinat* pe ziua de 15 Aprilie (s'a decis ca adunarea să se țină la 15 Aprilie). Determina în limbile neolatine însemnă a indica cu precizie; a face de a se lua o decizie, o direcție.

S'aũ cassat tribunalele (Tribunalele s'aũ desființat), se cassază o sentințã, un concurs etc. Termeniĩ consacrați nu se pot interverti. Așa bunã orã se ȃice: se *anulază* un testament, o decisiune; se *abrogã* o lege; se *ridicã* o carantinã etc.; se *resilienzã* un contract; se *invalidenzã* o alegere; se *desființenzã* o societate; se *scõteșterge* un paragraf ș. a.

Atitudinea compactã a majoritãții (atitudinea fermã, ținuta solidarã). Atitudine compactã nu existã.

Autenticarea protocolului (Verificarea procesului verbal), a autentica este un termin exclusiv de drept. Se autenticã actele și se verificã faptele.

Candidatul sã aibã o *viațã* nepãtatã (conduitã, purtare, trecut), germ. unbeflecktes Leben.

Detragerile din lefurĩ (reținerile, scãderile), germ. Abzug. ung. levonás. Vreme tare în Seghedin (furtuna), ung. nehéz idõ; vremea nu e nicĩ tare nicĩ mõe.

Inspecțiunea în înțeles mãi strins (mãi bine e propriu ȃisã), ung. szoros értelemben vett.

Condamnat *la perderea oficiului* (a fost destituit), ung. hivatali vesztés.

Manifestațiunea a *decurs* în liniște (s'a petrecut, a avut loc), ung. lefolyt.

Du-te afarã! (eși!), germ. geh' hinaus, ung. takarodj ki.

Cautã bine *afarã* (este bine la fațã, e voinic), germ. schaut gut aus, ung. jól néz ki. Asemenea e de reprobãt și prospiciazã.

Trage sus ceasornicul, (intõrce), germ. aufziehen, ung. fölhlúz.

Trage cismele, pantalonĩi (incaltã, imbracã), germ. aufziehen, ung. fölhlúz.

Dã sus cofẽrul *pe* tren (preda cofẽrul în tren), germ. aufgeben, ung. fölãd.

L'a declarat de ales (l'a declarat ales), germ. zum.

L'a numit, ales de notar (l'a ales, numit notar), germ. zum.

De-a rostul (în Romãnia, se ȃice: pe de rost)

Juca, cãnta pe clavier (cãnta la pian, insã: din viorã).

Rupturã de norĩ (plõie torențialã) germ. Wolkenbruch, ung. felhõszakadás.

Candidatulũ a *reșãșit* (s'a retras), germ. zurückgetreten, ung. visszalépett.

Prinde caiĩ în ham (pune caiĩ la trãsurã), ung. hãmba fog.

S'a tractat de (era vorba de), germ. es handelte sich um.

Consciu de poziția sa (avẽnd cunoscința importantei poziției sale).

Afacerĩ *legate cu persõna sa* (care îl priviaũ).

Pentru *de a* se asigura (spre a se asigura), germ. um zu.

De cãte-orĩ *merge* 3 în 12? (se cuprinde), germ. wie oft geht, ung. hãnyszor megy.

În fine s'a început cu cestiunea scolii (s'a luat în desbatere cestiunea scólei), germ. anfangen mit.

Varsă în pahar (se dice tornă în pahar; însă: varsă din pahar).

Un nume bine sunător (armonios, plăcut), germ. wohlklingend, ung. jóhangzású.

A se juca de-a cărțile (a juca cărți), se dice însă a se juca de-a baba-órbă, de-a mijotca etc.

Punct de punct (punct cu punct, din punct în punct).

De voesce orî nu voesce (vrînd nevrînd), ung. ha akar ha nem.

N'a vrut să se dea pradă acestei idei (să se sacrifice), ung. magát prédául adni.

Față cu punctul de vedere al episcopului (cu vederile), se dice: din punct de vedere, și nu față.

Alegerei aű premers pertractări între liberali și radicali (înainte de alegere o înțelegere a avut loc între liberali și radicali), germ. vorgegangen, cuv. premerge nu există.

S'a fost lansat versiunea (eșise, circulase versiunea), a fost mâncat, a fost bătut etc. în loc de: mâncase, băuse etc. e tot ce pôte fi mai absurd, e un maghiarism îngrozitor: evett volt, ivott volt.

Ca să obléscă calea candidaturii (să prepare) ung. egyengesse.

Excese mărunte (mici, neînsemnate), ung. apró.

Mult stimat dle! (Domnule!) Stima e un lucru cu mult mai precios pentru a face paradă prin ea la fiă-care moment. Acest mod de adresă e nemțesc.

Sala de consultație a comitatului (sala de consiliu); consultație, cerere de sfat.

Generalul a inspiciat școla de cadeti (a inspectat școla militară).

Camera advocațională (advocaților), adjectivul advocațional nu există.

Alesul Patriarch, G. B. (Patriarchul ales, G. B.) adjectul se pune înaintea substantivelor de regulă pentru a areta o calificatiune excepțională, sau pentru a releva, o calificatiune d. e. elocuentul orator, marele om, dar alesul patriarch nu se dice.

Presumptivul moștenitor al tronului (mostenitorul presumpțiv al tronului).

Discurs avântat (entusiast, plin de foc), ung. fellengző, germ. hoch schwebend; avântat nu e cuvânt românesc.

Desbaterile delegaționale (delegaților) cuvântul delegațional nu există.

Drumul ferat (drumul de fer, însă: calea ferată), usul limbei nu se pôte înfrunta fără a face act de extravaganta.

Din aceste câteva exemple citate, cari s'arű puté înmulți la înfinitű, putemű óre să formulămű câteva principii conducătore? Putemű, și eată ce anume principii:

1. Amű vędutű că cele mai multe și grave greșeli s'aű făcutű acolo unde locutiunile s'aű tradusű din vorbă în vorbă

din limbi străine, fără considerare dacă e românească sau ba. Prin urmare e de recomandat ca toți aceia, care traduc din nemțește sau ungurește să se ferescă de traduceri literale, și în casă dacă nu ar cunosc expresiunile și locuțiunile românești corespunzătoare și *consacrate* prin usă, să dea expresiunilor o altă întorsătură și să se exprime cum s'ar exprima un Român cu bunul simț, care nu știe nici ungurește nici nemțește.

2. Să ne ferim d'a crea din capul nostru cuvinte noi, pe care nu le înțelege totă lumea. Scriitorul trebuie să cunoscă limba publicului cult și nu vice versa. Scriitorul n'are dreptul de-a schimba nimic în limbă, dacă nu vrea să fie ridicol. Ce s'ar dice despre un scriitor maghiar, care ar întrebuința expresia : szerelmes vagyok pipa (amorezat lulea) sau de unul german care ar dice : pferdiren (călări)? Acele cuvinte se expresiunii n'ar exista decât în imaginațiunea lui și ar fi neînțeles, precum sânt de neînțelese pentru Românii cuvintele ca : avântat, delegațional. „Limba în or-ice manifestare a ei, dice d-lu Maiorescu în Criticele sale (pag. 52), „în gramatică, ca și în expresiuni și idiotisme, este un „productă necesară și instinctivă ală națiunii, și individul „nu o pte nici odată modifica după rațiunea sa izolată“.

Limba nu e proprietatea exclusivă a câtorva cărturari, ci a națiunii. A o modifica în mod arbitrar, nimeni n'are dreptul. Fără îndoie și limbele tind la progres, la forme mai curate, la o materie mai omogenă. Dar această selecțiune se face pe nesimțite, prin un curent necesar și iresistibil ce cuprinde întreaga națiune. Să sperăm că și în sinul românismului se va naște odată un al doilea Dante Alighieri, care unind în sine într'un grad înalt spiritul neamului nostru, să impună prin forța geniului se cuvinte și forme noi.

Până atunci însă să primim cu toți o limbă literară unică, să veghiăm asupra integrității ei, care e o condiție fundamentală a progresului nostru cultural.

B. Sintaxă.

În cele ce urmăză voiŭ releva principalele greşeli observate la scriitorii ardeleni în modulŭ de a-şi enunţa şi grupa ideile.

Nu e intenŭiunea mea să facŭ unŭ cursŭ completŭ de sintaxă, căci se presupune că orî-ce scriitorŭ are cunoscînțele indispensabile de limbă şi gramatică. Observaŭiunile mele vorŭ avé în vedere numai câteva deosebiri de topică şi de sintaxă, care se potŭ observa între scrierile apărute dincóce şi dincolo de Carpaŭi.

1°. Subiectulŭ propoziŭiunei trebuie, pe câtŭ se póte, să ocupe primulŭ locŭ, fiindŭ că atenŭia nóstră se concentrá mai alesŭ asupra lui. Topica limbei române, în tesă generală, e următórea: subiectŭ, verbŭ, acusativŭ, dativŭ (saŭ genetivŭ), d. e.

Pavelŭ a trimisŭ o scrisóre amiculuiŭ seŭ. Acusativulŭ se pune după celelalte casuri când e mai lungŭ saŭ când are vre-unŭ complementŭ, d. e.

Pavelŭ a trimisŭ amiculuiŭ seŭ o carte apărută de curând la Bucuresci.

Întervertirea acestei ordini se face numai în casuri speciale, când relevarea vre-unui cuvântŭ din propoziŭie o cere acesta, casuri la cari bunulŭ simŭţŭ şi urechea scriitoruluiŭ trebuie să decida. Decî nu e românesce când se ŭice:

Despre situaŭiunea în Ungaria *aduce* Mémorial diplomatique unŭ articolŭ (trebuie: Mémorial diplom. *aduce* etc).

Saŭ: Alegerii aŭ premersŭ *înŭelegeri* între liberali şi radicali (trebuie: O înŭelegere s'a făcutŭ înainte de alegere între liberali şi radicali).

2°. Determinativele se punŭ după subiectulŭ, căci înainte de tóte trebuie să scimŭ despre cine saŭ ce se vorbesce, pentru ca să-lŭ determinămŭ mai de aprópe. Este decî absurdŭ a ŭice: *Ataşatulŭ sêrbescŭ din Viena* vice-colonelulŭ M. a fostŭ primitŭ în audienŭă (ci: *D-lŭ Locotenentŭ-colonelŭ M., ataşatulŭ sêrbescŭ din Viena* etc). Acesta e unŭ germanismŭ oribilŭ, de care trebuie să ne păzimŭ.

3°. Complementele, adecă cuvintele care completează înțelesul unui cuvânt, trebuie aședate pe câtă se pôte de aprópe de cuvântulă la care se referescă, pentru a nu da naștere la neînțelegere. De exemplu.

Pompierii aă scăpată pe ómenii cu luntrițele din locuințele loră. „*Din locuințele loră*“ e complementulă cuvântulă „ómenii“, decii trebuie să đicemă: Pompierii aă scăpată cu luntre pe ómenii din locuințele loră.

Saă: Astăđi a sosită ambasadorulă francesă la Viena (e mai clară a se đice: Astăđi a sosită la Viena ambasadorulă francesă; fiindă „*la Viena*“ complementulă verbulă „a sosită“).

Vorbindă de complemente, vomă observa asemenea, că mai multe cuvinte nu potă avé unulă și același complementă, decătă atunci când tóte pretindă aceeași specie de complementă d. e.

Acestă copilă *se supune și ascultă* pe părinții seii. (Propoziția acésta e viciósă, căci „*se supune*“ cere dativulă și nu acusativulă ca „ascultă“, trebuie decii să đicemă: Acestă copilă *se supune părinților seii și-ii ascultă*).

Totă în acestă locă vomă nota că complementele unulă cuvântă trebuie să fiă de aceeași specie.

Vomă đice:

Ímii place fumatulă și plimbarea,

seú: ímii place să fumeză și să me plimbă.

Nu se pôte ínsă đice: Ímii place fumatulă și să me plimbă (adecă unulă verbă și altulă substantivă).

4°. Propozițiunile trebuie să fiă câtă se pôte de analitice, adecă să nu concentrămă prea multe idei în cuvinte puține, ca Nemții și Ungurii, a căroră limbă fiindă mai sintetică, o permite acésta. În limba română, din contră, trebuie să detaiămă ideile ca să ajungemă la o precisiune și claritate, cari sântă semnele distinctive ale tuturoră limbiloră romanice.

Să ne ferim decî de propoziții ca :

Aceste probe se condiționează una pe alta (în locu de : stabilirea, sau justeța, unei din aceste probe presupune justeța celeilalte).

Saü : Era unü bărbatü consciü de pozițiunea sa (În locü de : era unü bărbatü care cunoșcea importanța pozițiunii sale).

Tóte regulele sintaxei române tindü, precum amü vedütü, la claritate și precisiune. Orî cine va scrie într'unü stilü greoiü, condensatü, întunecosü, dubiosü sau plinü de pretenții, e străinü de spiritulü limbei românesci.

A. Șulutü Cărpenișeanü.

SCIINȚA ÎN ȘCOLĂ ȘI AFARĂ DE ȘCOLĂ.

I.

Între mișcările mai nouë de pre terenulü pedagogiei moderne este caracteristică cu deosebire tendența de a prelucra și preforma tóte sciințele, ce se propunü în școla educativă, conform scopului acesteia și a face distincțiune între sciința din școlă și afară de școlă, numindu-o pre aceea : *sciința de (pentru) școlă*, eară pe acésta *sciința de specialitate*.

Se póte, ca distincțiunea acésta să pară cam curiosă, mai cu sémă când ne gândimü, că sciința, ca rezultatü alü unei munci spirituale de vécuri, dacă ea se baséză pre realitate, nu mai póte să fiă altcum, decâtü cum ni se presintă în sistemele formate și admise de lumea învățată. În tesă generală nice nu póte să mai încapă vre-o excepciune contra unei atari obiecțiuni, pe câtü de adevérate, pre atätü și de îndreptățite. Dară nice nu e de cređutü, că arü și încerca cineva să susțină acéstă distincțiune chiar și numai din punctulü de vedere alü *calității sciințelorü*, care până atunci remâne neatăcabilă, până când remâne neatinsă basa lorü reală, singura normă hotărítore asupra esistenței orî neesistenței acelora. Nu totü astfelü ni se presintă cestiunea dacă, transpunëndu-o

pre terenul școlii, voimă să ne dăm sémă asupra *cuantității* și mai ales a *formei*, sub care ea are să se presinte, car altcum are să fiă aici și altcum pentru trebuințele omului de specialitate.

Dacă căutăm să ne dăm sémă asupra științelor, astăzi cunoscute și recunoscute în cercurile ómenilor învățați, aflăm, că ele nu au fost create deodată cu lumea, bună óră cu deitza Palas Athene din capul lui Iupiter, ci s'au dezvoltat în cursul timpului, și au decj și ele istoria lor cu începutul și peripețiile prin cari au trebuit să trecă. Chiar și astăzi ómenimea nu încétă a afla nouă științe și după prevederile ómenesci cercetarea acésta are să mérgă în infinit.

Cu câtú însă o știință are unú trecutú mai depărtatú, cu atâtú este mai vastă și chiar și mai perfectă în rezultatele ei positive, pecând o știință mai tineră de aci înainte, prin o assiduitate neîntreruptă, tinde numai cătră o astfel de perfecțiune.

Pentru bărbatul de specialitate este neapăratú de lipsă să fiă pe deplinú orientatú odată în sistemul științei sale după cum elú e formulatú de timpulú în care trăesce, altdată să cunóscă trecutú acestei științe, să cunóscă factorii cari au ridicatú ori au împedatú știința, dacă voesce să nu cadă în erorile, în cari au cădú alți mulți înainte de elú. Nimenea nu va puté să devină factorú hotăritorú în specialitatea sa, dacă nu va ținé contú de aceste cerințe.

Este știutú însă, că chiar în același ramú de știință întâlnimú nenumerate sisteme, de óre-ce fiă-căruia 'i stă în deplina libertate de a-și croi sistemulú seú după cum 'lú taiă capulú și nu este silitú a se ținé de unú sistemú adoptatú de majoritate. Între tóte sistemele posibile există totuși unú punctú de unire, și acela este că ele nu ne dau decâtú rezultatele dobândite în cutare ramú de știință, dar nu ne arată și modulú cum ele s'au formatú; ele ne dau lucrulú de agata și noi avemú să 'lú mistuimú.

Pentru înțelegerea lucrului să ne scoborim din generalități la specialități și să cercetăm la acestea adevărul celor susținute mai sus.

Începem cu științele naturale, la cari este mai marcant sistemul și mai ușor de înțeles, decât la celelalte, cel puțin sistemul după care se predă astăzi știința în școlă.

Aici earăși avem să deosebim științele naturale *descriptive*: zoologia, mineralogia, botanica, de cele *explicative*: fizica și chimia, și să abstragem deocamdată dela celelalte științe, ce cad în cadrul acestui ramă, cum e bunăoară: anatomia, fiziologia animalelor și a plantelor, biologia, morfologia etc.

În sistemul științelor naturale descriptive aflăm pe trépta cea mai înaltă cele trei *împărății*: a animalelor, a plantelor și a vegetalelor; dela acestea ne scoborim la *tipuri*, dela tipuri la *classe*, dela classe la *ordini*, dela ordinii la *familii*, dela familiii la *genuri* și în urmă dela genuri la *specii*. Nenumerate sânt speciile cuprinse în această țesătură a gândirii omenesci și nenumărați bărbații, cari au meritul de a fi contribuit la această lucrare intelectuală.

Încă și astăzi nu este cunoscută fauna și flora tuturor părților de pe întreg rotogolul pământului și vor mai trece câte vécuri, până când se va pute dice, că a străbătut ochiul omenesc pretutindenea.

În fața acestui fapt până unde poate să mérégă pretențiunea școlei de a da o cultură generală multilaterală? Puté-va ea óre, ca în timpul câtu ȳ este dat de a cultiva generațiunea tineră, să satisfacă acestei cerințe?

Da! vor răspunde unii, de óre-ce în unu anu, doi, prea ușor poți să dai elevilor cunoscințe deajunsu din științele amintite și cu unu manualu bun la finea anului séu la finea a lorú doi ani, vor sci să-ți enumere indiviđi din cutare genú, familiă, ordine și clasă, așa încátu vei poté să și seceri laude la vre-unu eventualu esamenú. Admitemú că tóte acestea sântu posibile, nu putemú însă să nu ne întrebămú: óre prin acésta

aŭ și câștigatŭ ceva elevii în privința desvoltării lorŭ spiri-
tuale? Óre vorŭ și remâne cunoscințele câștigate în timpŭ
așa scurtŭ, o proprietate sigură și durabilă, de carea să potŭ
dispune ori de câte-ori vei avé trebuință?

Esperiența de tóte zilele prea adeseori ne convinge, că
în cele mai dese casuri silințele școlei devinŭ ilusorice și mintea
elevului nu se alege de multeori, decâtŭ cu numele cutărei
sciințe, seŭ cu numele câte-vre-unui individŭ din ramulŭ
sciințelorŭ naturale. Acésta nu este ficțiune, ci adevérŭ basatŭ
pre casuri singurateice și documentatŭ cu deosebite ocațiuni
și în deosebite împrejurări.

Într'o lumină totŭ așa de puținŭ favorabilă ni se înfă-
țiséză și cunoscințele, pe cari le dă scóla din fizică și chemiă.
Resultatele adevérate ale acestora, după cum le aflămŭ în
manualele de școlă, sŭntŭ *legile fizice* și *chemice*, cari arŭ
trebui să fiă unŭ avutŭ comunŭ alŭ tuturorŭ ómenilorŭ cu
pretențiunea de a avé o cultură generală. Legile acestea
aŭ să fiă scopulŭ cătră care trebuie să ținéscă învêțământulŭ
din fizică și chemiă. Nicŭ când însă nu se va puté ajungé
acestŭ scopŭ, dacă scóla va căuta să se țină de sistemulŭ
depusŭ în cártea omului de specialitate și să urmăréscă me-
toda acestuia în comunicarea cunoșcințelorŭ. De aci se es-
plică faptulŭ, că deși sciințele naturale aŭ luatŭ în deceniile
din urmă unŭ sborŭ puternicŭ, totuși încă multŭ va trebui,
până ce se va puté afirma despre ele că sŭntŭ pre deplinŭ
validitate în consciința popórelorŭ și a omenimeii. Cu tóte
acestea nicŭ când nu arŭ fi consultŭ, ca reprezentanții acestora să
mêrgă mai departe cu pretențiunile, decâtŭ le permite adevérate
lorŭ valóre în o școlă educativă. Vorŭ avé deci să fiă su-
puse unorŭ restricțiuni, dictate de scopulŭ învêțământului
educativŭ, atâtŭ cu privire la estensiunea, câtŭ și cu privire
la forma, în care ele aŭ să se predea.

Voindŭ a estinde cercetările mai departe pe alți ramŭ
ai sciințelorŭ, ne oprimŭ la matematică și specialŭ la geo-
metriă, cari sŭntŭ mai aprópe de sciințele naturale; avèndŭ

să se ocupa cu numerarea obiectelor din natură și preste totu cu cuantități, cu forma și măsurarea acestora.

În matematică întâlnim *axiome, regule și formule*, cari așa seci numai pe matematicul de specialitate pot să-l atragă și să-l facă plăcere, ear pentru un nespécialist sânt aramă sunătoare. Pot însă să devină foarte atrăgătoare aducându-le în legătură cu practica vieții, și arătându-le la acesta importanța și folosul lor. Este falsă acea metodă didactică, carea purcede dela axiomă, regulă, seú formulă și numai după-ce și-au însușit-o pe acesta elevii, se înțelege în modu mecanicu, caută a o și aplica la exemple din viață, în loc să lase, ca acele să urmeze din acestea. Atare procedere ne indică punctul de vedere alu omului de specialitate ear nu pe alu pedagogului adevăratu. Totu pe basa unu asemenea modu de vedere putem să înțelegem și procederea aceloră, cari cer să se învețe mai de grabă *teoremele* decâtu *dovezile*, în loc să caute ca elevii să ajungă la acelea prin judecata propriă.

Nu cumva este falsă ore și procederea aceloră în planimetriă, cari, urmându sistemei adoptate în sciință, duc pre elevu dela punctu la liniă, dela liniă la față, dela față la corp?

Noi credem, că vechii Egipteni, când voru fi începutu să-și măsore câmpul lor, mai întâiu au dat preste fețe, apoi preste linii și numai mai în urmă preste puncte de demarcare. Totu astfelu când s'au apucatu de zidirea de monumente în Memphis și Theba, ale căroră urme s'au păstratu în piramidele regiloru, prima dată voru fi vedutu corpurile, apoi fețele, liniile și punctele și aflându că unele corpuri sântu egale în privința formei cu celelalte, voru fi venitu și le voru fi datu aceeași numire. Celu puținu așa numai ne putem închipui dezvoltarea și sistemisarea cunoscințelor geometrice și preste totu a sciinței, *geometria*.

Ore spiritul nostru astăzi altfelu decâtu pre acesta cale ajunge a avea idea unu corp geometricu? Ore începe el să vedă mai întâi numai puncte, apoi numai linii, fețe și

corpuri? Responsul să și-lă dea fiă-care, observându-se pe sine și făcându observare și la alții.

Câte timpuri au trecut până s'au formulatū cunoscūțele din sciințele naturale și matematice și s'au depusū în sisteme, după cum le aflămū în cărțile respective. Cunoșcințele aceste sūntū numai nesce abstracțiunii din mii și mii de casuri, și ca atari ușorū de priceputū numai pentru bărbatulū dedatū a se mișca în atari sfere înalte, care dedare și elū și-a căștigat'o prin muncă îndelungată.

„ Nu pécătuimū ore în contra desvoltării naturale a spiritulū generațiunei tinere, când voimū să-lū forțămū și pe acesta a se ridica pe atari înălțimi olimpice? Nu simțimū noi ore povara grozavă, cu carea îi încărcămū spiritulū lui celū crudū și fragedū? Credemū că viața va da fiă căruia din noi răspunsuri câtū se pōte de evidente la întrebările aceste.

Întorcându-ne privirile acum asupra sciințelorū limbistice urméză să cercetămū cum se are lucrulū și aici. Pe terenulū acesta dămū de cunoscūțe sistemisate în *gramatică, sintaxă, stilistică, literatură*. Dacă ne uitămū în unū manualū de școlă aflămū, că în gramatică se tractéză părțile vorbirei aprōpe în aceeași ordine, aflămū că la declinațiunea substantivelorū mai ânteiū este nominativulū, la verbe prezentulū și persōna ânteiū și numai după aceea ordinea sciută. Totodată cartea se începe cu definițiunii despre aceea ce numimū ființă sēū lucru, ba la unele pōte chiar cu definițiunea sciinței*). Chiar și în sintactică aflămū definițiunii și apoi deprinderi; în stilistică felurile stilului, diferitele figurī oratorice și numai mai pe urmă vinū și exemplele, prin cari se cērcă ilustrarea. Istoria literaturēi ne presintă judecāți străine parte a autorulū vre-unui manualū, parte a altorū bărbāți, asupra vre-unui literatū sēū asupra vre-unei scrieri.

*) Multe din gramaticelle, edate în timpulū mai recentū, parū a cerca să se emancipeze de sub metoda sciințifică tradițională și să devinā mai practice.

Pre lângă acestea ele se tracteză încă și separat, așa că odată se propune gramatica și apoi sintactica, pre când d'ora cu multă mai naturală ar' fi tractarea loră împreună deore-ce și copiii când vorbesc nu vorbesc altcum, decât în diceri și nici decât odată întrebuintându numai substantive, altă dată numai verbe, se'u alte părți de ale vorbirei. Este prea bătătoare la ochi acéstă împrejurare, decât să nu ne facă să gândimă seriosă asupra punctului acestuia. Totu ună asemenea modū de gândire ne îndreptătesce de a susține, că și literatura este posibilă a o tracta în legătură cu stilistica, fără a se abate cătuși de puțină dela scopurile, pre cari le urmăresc aceste două sciințe. Ocupându-te cu ună autoră, la acesta înveți a cunosce și gândirile lui și simțimintele și modulū lui de a vedé în timpulū în care a trăitū, și, dacă este o personă mai marcantă, poți să cunoscă din elū și spiritulū de care era străbătută societatea națiunei sale se'u preste totū societatea omenescă a timpulū, în care elū a trăitū, poți să găsescă în elū o mulțime de întorsături de stilū, de deosebite nuanțe, poți să ți-le însusescă, și prin deprinderi scripturistice asupra modulū lui de gândire și simțire ți-ai ajunsū și scopulū urmăritū de stilistică.

Tractarea acéstă are însă deosebitulū avantajiu de a fi contribuitū la desvoltarea puterei spirituale a elevulū, punându-lū pre acesta în o continuă activitate, care este de cea mai mare valóre chiar și pentru greutățile vieții, de cari nu se pôte feri nice unū muritorū.

Din tóte cercetările de până aci amū pututū primi convingerea că sciința, după cum e ea sistemisată în cărțile de scólă, ni se arată în o formă de totū abstractă și anevoiósă pentru perceperea spiritulū încă acum în desvoltare și neajunsū la maturitatea cerută. Totū ceea-ce găsimū în astfelū de cărți suntu numai regule, legi, noțiunī, sisteme, cari numai pre o cale fórte îndelungată aū pututū să fiă astfelū stabilite, după cum se află ele astăzi. De altă parte vedemū, că sciințele suntu așa de desvoltate încatū se arată ca imposibilă

orî și ce încercare de a căuta să le faci intrare tuturor în școla educativă.

Alta va trebui deci să fiă și estensiunea, în carea aș să fiă predate științele în școlă, și cu deosebire alta va trebui să fiă forma de predare. Pentru a pute să satisfacă acestor cerințe este neapărată de lipsă, ca să ne dămă sémă asupra scopului urmărită de numitele școle și apoi să ne străduimă a și acomoda mijlăcele întru ajungerea acestui scopă.

Dr. *Petru Spană*.

ÎNTEMEIEREA PSICHOLOGICĂ A ACTELORŪ ELEMENTARE ALE GÂNDIRII ÎN MARGINILE LEGILORŪ HERBARTIANE DE ASOCIARE ȘI REPRODUCERE.

(*Monografiă psihologică*).

(Continuare).

Orî-ce nu găsesce nimică egală în massele de gânduri reproductibile, nu sântemă în stare să cuprindemă. Din senzațiunile obscure, pe cari le provăcă în noi afecțiunile externe, cuprindemă în modă perceptivă, judițiosă seă noțională, numai lucrurile pentru cari avemă mijlăce de pricepere. Ceea-ce nemijlocită nu pôte reproduce absolută nimică, nu se va puté fixa prin complicare, și din ceea-ce nu se pôte fixa nu rezultă nici de aici înainte nimică clară.

Extragemă următorulă raportă între procesele de formare ală sferei și ală conținutului. Ele sântă două curente de gândire opuse, cari se condiționéză unulă pe altulă. În ele recunăscemă cele două forme de manifestare fundamentală și stereotipă ale orî cărei inteligențe, adecă *cuprinderea extensivă* și cea *intensivă*. Amândouă sântă, după cum vedurămă, rezultatulă unei cooperări unitare a tuturoră operațiuniloră elementare ale gândirii, numescă-se acestea raționare, formare de judecăți orî de noțiuni. Explicarea loră nu este a se căuta și nici că se pôte găsi decătă în totalitatea acțiuniloră reciproce între idei.

Maî alegemü ca exemplu o materie, din punctü de vedere alü esactităţii logice maî înaintată, cu scopulü de a esamina încă alte fenomene ale gândirii.

Problema să fiă a forma în consciinţa băiatului noţiunea despre Paralelogramü, prin mijlocirea unei figurî geometrice concrete, bunăoră printr'unü Oblongü desemnatü pe tablă. Vomü înţelege numai decâtü, că aici avemü de a face cu *formarea unui conţinutü*, pe care trebuie să-lü dobândescă scolarulü din privirea la Oblongü. Paralelogramulü încă e unü raportü de idei seü — folosindü terminulü logicü — unü raportü de note. Elü va fi cuprinsü, când băiatulü a isbutitü să formeze judecata, că dintre cele patru laturî ale figurei vëdute, cele opuse sîntü paralele. Îndată ce s'a ruptü acéstă judecată, noţiunea Paralelogramü e unü faptü psihicü sevërsitü.

E maî pre susü de îndoială, că judecata nu se va puté forma în vederea Oblongului, până când băiatulü nu scie ce va să ñică liniî paralele. Nu noţiunea Paralelogramului ce urmëză a se forma acum, dar în totü casulü ideea despre situaţiunea paralelă a liniilorü trebuie neapăratü să existe în consciinţa băiatului şi să se reproducă în mijloculü unui complexü de idei, fiă de ori-ce natură, ba chiar împreună cu acestü complexü, înainte de ce arü puté să fiă observată şi la laturile Oblongului. E posibilü, că învëţătorulü să îndrepte acum ântëia-óră luarea aminte a băiatului asupra acestei situaţiuni, ñicënd elevului bunăoră să observe, dacă laturile opuse ale oblongului *zac saü nu în aceeaşi direcţiune*. Şi în casulü acesta trebuie să fiă existatü ideï, care vinü a fi împrespătate în memorie prin cuvintele „zacü saü nu în aceeaşi direcţiune“ şi cari odată reproduse, mijlocescü descoperirea situaţiei paralele şi la laturile Oblongului. Neîntimpinândü întrunü casü concretü nici acéstă preparaţiune, învëţătorulü va trebui maî ântëiü să clarifice deosebirea din cestiune, ca să pôtä fi de faţă la privirea figurei. Decumva Oblongulü n'arü produce în băiatü decâtü impresiü absolutü incomparabile cu ceea-ce scie, în casulü acesta chiar şi afecţiunea cea maî puternică, ajutatä

fiă și de ună organă ală vederii oră câtă de perfectă rămâne, nu țicemă nesimțită, dar sigură nepricepută.

În momentul, în care scolarulă e îndrumată să observe situația laturiloră opuse, ideile revocate în memorie prin cuvintele învățatorului primescă rolulă unoră auxiliare pentru a reproduce mijlocită totă ce va fi sciindă scolarulă despre situația liniiloră drepte. Ceea-ce s'a reprodușă mijlocită complică ca faptă psihică simultană cu situația laturiloră, care continuă a impresiona acum, dândă existență judecătii: „Situația laturiloră opuse dintre cele patru ale Oblongului e (că) o situație a liniiloră drepte“. Aceea dintre situațiile reproduce și complicate, care s'ară întâmplă să corăspundă cu cea intuită acum în laturile Oblongului, va stărui neapărată a se contopi. Ea se va reproduce prin urmare în modă nemijlocită născândă judecata: „Situația liniiloră drepte, eă o cunoscă, este cea paralelă“. Îndată ce s'a severșită apoi și contopirea situației nemijlocită reproduce cu ceea-ce acum impresionăză, scolarulă isbutesce a-și forma judecata căutată. Elă va recunoscă paralelismulă liniiloră drepte și la laturile figurei ce-ă staă înainte, judecândă: „Dintre cele patru latură ale Oblongului cele opuse sântă paralele“. Raportulă de note, descoperită asupra Oblongului, n'are trebuință decâtă de numele Paralelogramă, pentru ca judecata să pôtă fi formulată mai scurtă așa: „Oblongulă e ună Paralelogramă“.

Notămă, că la învățămētă nu e de lipsă a se adresa întrebări cu privire la tôte premisele. În cursulă de obiceiă forțe repede ală gândiri, care preferă felulă de vorbire entimematică, o întrebare, cređută a fi la timpă, se ivesce adeseori prea târđiă. Sincronica vorbirii și gândiri apare defectuoasă și întrebările, în locă să favoriseze, mai multă împedecă priceperea. În fața problemei de mai nainte e de ajunsă să pornimă gândirea băețiloră pôte prin cuvintele: Priviți la Oblongă și aflați, care dintre situațiile cunoscute ale liniiloră drepte coresponde laturiloră opuse ale Oblongului. E clară, că în momentul, în care cuvintele învățatorului aă

amintitū *situația liniilor* drepte, reproducerea mijlocită a celor știute și complicarea lor cu noua senzațiune, apoi reproducerea nemijlocită și contopirea finală a elementelor egale, vor începe ca prin fulgeră judecata dorită. Casurile acestea sînt cele mai dese; ele nu pot însă să dispenseze teoria psihologică de la datorința de a griji și de acele casuri cînd procesul de cuprindere se desfășură mai cu anevoe sîu cînd nu se desfășură de loc. Învățătorul trebuie să cunoască în casuri de acestea mijlocele potrivite și să le știe întrebunța în consonanță cu stadiile de evoluție naturală a gândirii, dacă lucrarea lui va voi să reclame dreptul de a se numi procedere științifică întemeiată și adevărată artistică. Multe priceperi se seversesc fără șcirea, prin urmare fără meritul învățătorului. Aceste succese involuntare nasc credința ce se stabilește pe încetul în mulți învățători, că numai elevul neînțelegător e vina neînțelegerii. Vom ști dar, unde este a se căuta de multe ori cauza neînțelegerii.

Raportul de note sîu noțiunea Paralelogramului a rezultată așa dară din următoarea mișcare gânditoare:

Formarea de conținut.

Propoziția minoră: Situația laturilor opuse dintre cele patru ale Oblongului e (ca) o situație liniilor drepte.

Propoziția majoră: Acastă situație de linii drepte e cea paralelă.

Judecata contopitoare: Laturile opuse dintre cele patru ale Oblongului sînt paralele adică: Oblongul este un Paralelogram.

Individul, în care s'a petrecut acest proces, nu trebuie neapărat să fiă în stare a formula gândirea lui prin cuvinte, nici măcar să observe procesul petrecut în conștiința lui. O astfel de observare e rezultatul reflecțiunii sîu percepții interne și e o problemă pentru educătorul psiholog.

În judecata contopitoare (concluziunea) paralelismul se asociază în mod predicativ cu laturile opuse ale Oblongului

ca subiectu. Prin acestu actü psihicu dobândimü o *descriere* (descriptio) a Oblongulu. Descrierea devine cu atâtü mai completä, cu câtü se vorü puté forma mai multe judecät contopitoare asupra Oblongulu, la felurite îndemnuri venitü din läuntrulu consciinței. Prin descrieri repetite dobândim totü atâtä deosebiri de *specie* (species), care separözä Oblongulu când de unulu când de altulu dintre individele geometrice. Scopulu formärii conținutulu este așa darä a deosebi individele unele de altele. Descrierea, privitä din punctü de vedere psihologicü, e totdeuna o judecatä resultatä din contopire; din punctü de vedere logicü ea e o judecatä analiticä. Existența ei e condiționată prin o raționare după tipulu formärii conținutulu.

Stefanü Velovanü.

DINTR'ALE ECONOMIEI.

Rolulü gunoiuluü în agriculturä.

Di de di ni se dä ocaziune a constata unü progresü totü mai îmbucurätörü în agriculturä; di de di vedemü unü interesü totü mai mare între ömenii, ce se ocupä cu acésta nobilä lucrare. Se pare că s'aü convinsü cei mai multü dintre agricultorii nostri, că și pentru agriculturä se mai recerü unele cunoscințe, cari nu se potü învăța numai dela córnel plugulu, ci și din observările și esperiențele altora.

Până bine de curënd, credeäü multü nu numai dintre simplii cultivätori, dar și unii dintre pretinșii nostri cärturari, că pentru agriculturä sünü de ajunsü cunoscințele, ce și-le póte căștiga fiä-care agricultörü pre cale practicä dela pärintii și moși. Astädi, când tóte mäestriile omenesci tindü spre perfecționare, când marii proprietari întrebuintözä chiar puterea aborulu la lucrarea pämentulu; nice miculü cultivätörü nu mai póte remänea indiferentü, ca până acumü, de îmbunătățirile ce se tindü a se face în agriculturä, ci chiar și elü trebuie să învățe și să scie din carte cum să lucre pä-

mântul? cum, ce și când să samene? Cum să producă gunoiu bună? etc.

Cu acésta ocașiune ne vomă ocupa nițelă cu întrebarea : cum putemă produce gunoiu bună? Dică anume *bună*, căci pe care 'lă vedemă risipită prin cele mai multe curți ale agricultoriloră nostri, nice nu merită numele de gunoiu în înțelesulă strinsulă ală cuvântulă.

Pentru ca să producemă gunoiu bună, avemă lipsă de vite bune, grajdulă bună, așternutulă și nutrețulă bună. Fără unulă din acestea patru lucrură, nu putemă produce gunoiu bună.

Décă despre semînță se pôte dice, că „ce samenu, aceea răsare“, cu atâtă mai vêrtosulă despre gunoiu, că cumă și cu ce nutrescă vitele, asemenea gunoiu îți voră produce. Nutrescă vitele rêu, cu paie, frunđe și coceni, ele nu potă produce gunoiu bună, ca nutrindu-le cu fênulă bună, otavă, lătură, napă etc.

În privința nutremântulă trebuie să observămă, că precum nutremântulă plânteloră e de două felură: organică și anorganică, așa e și ală animaleloră. Nutremântulă organică ală plânteloră, care constă din oxigenă, azotă, carbonică etc. se preface în animale în carne și ôse; ear nutremântulă anorganică, care constă din potașă, vară, feră etc. neputându-se mistui în stomaculă animală, ese sub forma de bălegară (escremente), pentru a servi mai departe ca nutremântă regnului vegetală. Astfelă a întocmită bunulă creatoră, ca animalele să dé înapoi o parte din nutremântulă loră, plânteloră, dela cară l'ău și luată.

Economă harnică și esperți aă aflată unele date fôrte instructive în privința produceră gunoiului. După aceia cam 50% din nutrețulă uscată, cu care se nutrescă vitele, se face bălegară, ear totă atâtă trece în carne și ôse. La vitele albe 100 chilograme balegi conțină 84 chgr. apă și 16 chgr. nutrețulă uscată; ear urinulă conține 94 chgr. apă și 6 chgr. nutrețulă uscată. La cai 100 chilograme balegi conțină 76 chgr. apă și 24 chgr. nutrețulă uscată; ér' urinulă conține 90 chgr. apă, 10 chgr. nutrețulă uscată. Celă mai apătosă gunoiu este celă

de rimători și bivoli; celū mai caldū este dela cai, ear celū mai cu putere dela boi.

Gunoiolū dela cai, fiindū mai caldū, se recomandă în pământurile reci (argilóse); gunoiolū dela boi și vaci în pământurile văróse, și năsipóse, ear celū de rimători și bivoli în pământurile humóse.

Gunoiolū próspetū nu e bunū la sēmănaturile de grău și sēcără, căci conținendū nesce bureți, produce tăciunele. elū însă este bunū la sēmănaturile de primăveră: la cucuruzū, cartofi, ovēsū etc.

De așternutū se întrebuintéză: paie de grău, sēcără, ovēsū, orzū etc. De o vită mare trebuie așternutū câte 4 chilograme pe ȕi. Celū mai bunū așternutū este din paie de sēcără și de grău. Unū chilogramū paie de sēcără absorbē 4 litre de udū, ear din cele de grău, unū chilogramū absorbē numai 2½ litre de udū (urinū).

RECIPE: Cu câtū se lasă așternutulū mai multū sub vite, cu atātū se face gunoiulū mai bunū, deóre-ce golurile paielorū aū timpū de ajunsū pentru a se umplē cu udū și a ajuta astfelū descompunerea și fermentarea. Unii voescū a recomanda, ca gunoiulū nice să nu se scótă de sub vite așa desū, ci numai odată de dóuē ori preste anū. În asemenea casuri arū trebui să se facă grajdurile mai înalte și mai cofundóse, ca să încapă totū gunoiulū, ce se produce. Între împrejurările economilorū nostri însă acésta este împosibilū; este de ajunsū, decă gunoiulū se lasă sub vite până când credemū, că paiete așternute s'aū umplutū deja cu urinū. Neintēmplāndu-se acésta și scotēndu-se așternutulū secū pre grămadă (platformă), gunoiulū mucedesce. Pentru a încunjura acésta este de recomādatū a face grămada regulatā; în dosū unde să fiă mai feritā de vēnturi și de sóre, e de a arunca pe grămadă din când în când udulū, ce eventualū arū curge din grămadă, séu preste érnă zăpadă și a plānta în jurulū grămedei nisce frăgari, decă în altū modū nu o putemū feri de sóre și vēnturi.

Precum este păgubitorul a arunca gunoiul, când se scóte de sub vite cu furcoiul în tóte părțile, așa este păgubitorul și a'lú duce pre agri și a'lú lása acolo timpú uitatú în arșița sórelui și spălatulú ploilorú, căci prin asemenea procedurí se perde din elú amoniaculú, care este de neapăratá trebuintá la nutrirea plântelorú. Tare greșitú lucrá deci unil din agricultorii nostri, când aruncá gunoiulú cu ocașiunea scóterei din grajdú în tóte părțile, când îlú ducú pre agri și acolo 'lú lasá tinsú până evaporézá totú amoniaculú din elú, când considerá gunoiulú nu de aceea ce în adevérú este „motorulú principalú alú agriculturii“ ci de unú lucru molestátorú, de care cautá a se scápa câtú mai în grabá. Negligința acésta se rěsbuná pretutindenea; căci auđimú pre celú mai multí din agricultorii, cari facú astfelú, dicéndú: „amú dusú atátea și atátea caré de gunoiú pre agrulú acesta, și totuși amú recóltá slabá.

Gunoiulú se cará pe agri de comunú atunei, când agricultorulú nu are altá ocupațiune. Se transportá cu carulú pre agru, se risipesce îndată din carú și când s'a umplutú agrulú, se ará. érá îndată, ca să ajungá gunoiulú sub brasdă, unde amestecându-se cu páméntulú să póta da nutreméntulú de lipsá sémánáthurilorú ce se cultivá pre elú (agru).

Cantitatea de gunoiú, ce trebuie transportată la unú agru de unú hectarú, variazá dupá calitatea solului. În solurile de totú rele se transportá gunoiú mai multú (până la 80 caré de hectarú), ear în solurile mai bune mai puținú (până la 40—50 caré la hectarú).

S'a constatatú, că agrilú cu páméntulú mai sterpú fiindú ingrășați cu gunoiú daú o produțiune îndoitá și întreitá (dupá împrejurárilé climaticé) ca fiindú neingrășați. Despre acésta aú făcutú esperiență și agricultorii nostri, deóre-ce 'i auđimú adese dicéndú: „decá ducí gunoiú la locú, apoi 'i dá Dumneđeú norocú“.

La noi s'aú dedatú ómenii a întrebuintá la ingrășarea páméntului numai gunoiulú, care se produce dela vite; în

alte țări, unde agricultura stă pre o treptă mai înaltă, ca noi, mai întrebuintează agricultorul: cenușa de prin fabrică, materiile fecale, varul, sarea, potașa, gipsul etc. Producțiunea în acelea țări și este mai mare ca la noi; dar fiindcă producțiunea este mai mare și spesele de întreținere ale agrilor sîntu mai mari, ca ale noastre. Astfelu ceea-ce se produce mai multu, se și spesază.

S'a adeveritū prin unū lungū șirū de observări și experiențe, că este de ajunsū să lipsésca potașa, varulū sau sarea dintr'unū agru, ca elū să nu mai dé recólte ca mai înainte este de ajunsū ca unulū din acelea elemente să lipsésca și recóltele să stagneze din anū în anū. Să nu ne mirămū dar când vomū vedé ca mâne agricultorii harnici îmbunătățind agrii chiar și prin presărarea de cenușă, varū, sare etc.

În fine trebuie să amintimū, că și grajdulū și rasa vite lorū contribue în modū însemnatū la producerea unui bun gunoiū. Grajdulū întru atâta, ca să fiă bine închisū și să nu fiă curentū de aerū prin elū; ear vitele să pótă dă gestă bine nutrețulū consumatū.

Ioanū Georgescu.

LITERATURĂ POPORALĂ.

Colinde *).

A). *Colinde religiose.*

Noi umblămū	Împrejuru pólurilor
Să colindămū	Sîntū totū stelu măruntele,
P'astă sară întunecósă,	Maī pe susū maī măricele.
P'astă tină necălcată;	Mâna stîngă crucea duce
Noi umblămū	Ș'a deréptă bosiocū,
Să o călcămū.	Bosiocu fetelorū,
Ne'tălnimū cu Dumneđeū	Măghiranū nevestelorū,
Cu vestimēntu mohoritū	Mērū de aurū junilorū
Mare, lungū până 'n pămēntū.	Și crucea bătrănilorū **)

*) Cele mai multe din aceste colinde le-amū adunatū prin școlarii dela școlile medii române din Brașovū în ultimū patru ani (1887—1890). La fie-care piesă este însemnatū numele colectantului și loculū, în care a fostū audită colinda.

**) Audită în Brașovū de A. Gămulea.

*

Pogorît-a Dumne-deu
 Cu vestmântu mohorîtû,
 Mohorîtû până 'n pământu.
 Dar în pieptu și 'n spățicele
 Luciși stele mărunțele,
 Pe din susu mai măricele.
 Luciși luna cu lumina
 Și sôrele cu căldurâ.
 Dar în cesti doi umerei
 Luciși doi luceferei.
 Mâna stângă crucea 'și duce
 Ș'a deréptâ bosioce,
 Bosioculû fetelorû
 Măghiranû nevestelorû,
 Tămăița babelorû,
 Mărû de aurû junilorû
 Și crucea bêtrânilorû.
 Raiule, grădinâ dulce
 Nu mă 'ndurû d'a mă mai duce
 De mirosulû florilorû.
 De dulcéța pómelorû,
 De versulû păsêrilorû,
 De sgomotu-albinelorû.
 Susu în pórta lui Christosû
 Rêmâi, omû bunû, sănêtosû
 Ca unû trandafirû frumosû,
 C'ai fostû gazda lui Christosû;
 Rêmâi gazdâ sănêtosâ
 Ca o garofâ frumôsâ¹⁾

*

Dómne Isuse Christose,
 Multû ne-ai lăsatû zori frumôse
 Și rađe prea luminôse!
 Domnû din cerû te-ai coborîtû,
 Te-ai coborîtû pe pământû,
 Chipû de porumbû te-ai făcutû
 Și Iuda că te-a vëndutû.
 Jidovilorû că te-a datû
 Trei-deci de-arginti și-a luatû.
 Pe cruce te-au rêstignitû,
 Cu pironû te-au pironitû
 Cu sulîța te-au strâpunsû.
 Josû la iadû că te-ai lăsatû
 Și iadulû l'ai sfârîmatû,
 Mulți diavoli s'au spăimântatû,

Suflete s'au bucaratû.
 Într'o parte te-ai uitatû
 Pe moșu Adamû l'ai aflatû:
 — Scól' Adame, moșu Adame,
 Că ție că țamû cređutû,
 Toți din iadû mărturisindû!
 Ne-ai scosû, Dómne, din peire
 Pentru-a noastră mântuire.
 De acum până 'n vecie
 Mila Domnului să fie,
 La mulți ani cu bucurie,
 Dumnea-vóstrâ veselie!²⁾

B. Colinde turesci.

Colo susû pe munte 'n susû
 Hoî Lerui Dómne,
 Sântû vre-o optû sute de oi
 Și vre-o optû păcurârei,
 Numai unu-î străinelû,
 Și pe-acela l'orû mánatû.
 Să batâ oile în josû.
 Pân oile le bătea
 Lui grea lege că-i făcea:
 Ori să'lû pusce, ori să'lû taie.
 Darâ elû din graiû grâia:
 — Pe mine nu mă mpuscatî,
 Numai capulû mi'lû luați.
 Și pe mine mă îngropați
 În strunguța oilorû
 Și 'n jocuțulû mieilorû.
 Pe mine lutiș nu puneți,
 Numai dragâ sluga mea
 Puie dragû fluerulû meu.
 Și când vântulû va sufla
 Fluerulû că m'a cânta.
 Câte oi mândre, bálâi,
 Tóte m'orû cânta pe vâi;
 Câte oi mândre, seine,
 Tóte m'orû cânta pe mine;
 Câte oi mândre, cornute,
 M'orû cânta pe vêrfû de munte.
 Când a sufla vântu 'ncetû,
 M'orû cânta pe-unû sêcretû;
 Când a sufla vântu linû,
 M'orû cânta ca pe-unû străinû³⁾.

¹⁾ Auđitâ în Săcele de C. V. Căciulă. ²⁾ Auđitâ în Ghimbavă, de Trăianû Comșa. ³⁾ Auđitâ în Turda de Michailû Popa.

II.

Colo 'n josū și mai în josū
 Unde 'i locū mai frumosū
 Este o dalbă mănăstire
 Cu ușile josū pe mare
 Cu ferestrele spre sôre.
 În lăuntru ce era?
 Unū copilū ce totū plângea.
 Maică-sa din graiū grăia:
 Tacī, copile, nu mai plânge,
 Că mama ție ți-o da
 Douē mere 'ntraurele
 Ca să te totū jocī cu ele!
 Fiu totū nu înceta,
 Ci plângea, se tânguia.
 Maică-sa ear 'i grăia:
 Tacī, fiule, nu mai plânge,
 Că mama ție ți-o da
 Și cheile raiului,
 Raiu sfântū să'lū stăpânescī
 Și ceru să'lū moștenescī! ¹⁾

III.

Pe sub vița vinului
 Junelui bunū,
 Voinicū calu 'și potcovia
 Junelui bunū,

Cu potcôve de argintū
 Să n'atingă de pământū.
 Sulița și-o zugrăvia.
 Maină-sa din graiū grăia:
 — Ce ți-e ție, fiu mamii?
 Ori ai pusū gândū de însuratū,
 Ori gândū rēu de cătănitū?
 — Ba eū, mamă, nu mi-amū pusū
 Nicī gândū bunū de însuratū,
 Nicī gândū rēu de cătănitū,
 Ci în luptă să me luptū!
 Colo 'n vērfulū muntelui,
 De laturea drumului,
 Sub unū mērū mare 'nfloritū
 Șade leulū adormitū.
 — Scôlă leū,
 Mēi căne rēu,
 În luptă să ne luptămū
 Și 'n săbii să ne tăiemū!
 — Ba în luptă, că-ī mai dréptă
 Și-ī de Dumneđeū lăsată!
 Se luptarā, se luptarā
 Di de varā
 Până 'n sērā
 Când era pe la apusū
 Voinicū pe leū l'a răpusū ²⁾.

Andreiū Bârseanu.

PARTEA OFICIALĂ.

Nr. 94/1890.

Procesū verbalū

alū comitetului Asociațiunei transilvane pentru literatura română și cultura poporului românū, luatū în ședința dela 27 Maiū n. 1890.

Președinte: G. Barițiu. Membrii prezenți: Dr. Il. Pușcariū, vice-preș., Z. Boiū, E. Măcellariū, Ioanū Hannia, I. V. Russu, I. G. Popū, Parteniu Cosma, Nican. Frateșiu, Ioanū Popescu, N. Toganū, bibliotecariū.

Secretarū: Dr. I. Crișianū.

Nr. 37. Eliseiū Mezei, studentū de clasa V. gim. în Blajū și stipendiatū alū Asociațiunii, legitiméază sporiulū ce l'a făcutū în studiū

¹⁾ Auđită în Tohanulū-vechiū de N. Gaborū. ²⁾ Auđită în Tohanulū-vechiū de Gheorge Vodă.

în decursul celor 2 perioade prime ale anului școlastic curent (Ex. Nr. 77/1890).

— Spre știință.

Nr. 38. Direcțiunea bancei de asigurare mutuală, „Transilvania“, prin hârtia dto. 12 Mai a. c. încunoscînteză comitetul, că cu ocaziunea tragerii de obligațiuni ale fondului de întemeiere dela 30 Martie a. c. s'a sortit și obligațiunea Nr. 580 aflată în posesiunea Asociațiunii, care obligațiune se va replăti cu suma de 100 fl. cu 1 August a. c., cu care și va înceta și dobânda. (Ex. Nr. 85/1890).

— Spre știință. Cassarul primesce însărcinarea a ridica la timpul s'eu suma obligațiunii sortate.

Nr. 39. Cassarul Asociațiunii, d-lu G. Candrea, răspundendă la însărcinarea primită prin concludulă dto 27 Martie a. c. Nr. 19 relativă la esoperarea transcrierii, pe numele Asociațiunii, a acțiilor trimise de d-lu B. Bașota, avocatul în Abrud, cu scopul de a fi număratul în șirul membrilor fundatori ai Asociațiunii, raportează, că acțiile s'au transpusul în regulă din partea d-lui Bașota la cassa Asociațiunii dimpreună cu 12 fl. interesele acelor acțiil pe anulul 1889, și că numitulă domnă a primitul în schimbul acția Nr. 285 dela „Auraria“, pe care o depusese la cassa Asociațiunii ca taxă de membru pe viață; în fine d-lu cassarul se roga, a se lua măsurile de lipsă, spre a se estrada d-lui Bașota diploma de membru fundator. (Ex. Nr. 86/1890).

— Se adevereșce primirea a 4 acțiil de câte 50 fl. trimise de d-lu B. Bașota dimpreună și a sumei de 12 fl. v. a. interesele pro 1889 după acele acțiil, avendul a'i-se estrada deodată, pe basa îndemnisării date comitetulă prin concludulă din ședința II-a a adunării generale a XXVIII-a dto, Făgărașul 16/28 Augustul 1889 Nr. prot. 16, și diploma cerută.

Nr. 40. Președintele Asociațiunii, d-lu G. Barițiu, prin hârtia dto. 21 Mai a. c. transpune pe s'ema bibliotecel școlel civile de fete a Asociațiunii 53 cărți, în partea lor cea mai mare didactice, scrise și tipărite în limba noastră maternă, consemnate într'unul catalogul alăturat. (Ex. Nr. 89/1890).

— Noulă darul marinosul alu d-lui președinte G. Barițiu se ia cu mulțămită spre știință.

Nr. 41. Direcțiunea despărțemintulă XVII (Reghinul) alu Asociațiunii transilvane, prin hârtia dto 11 Mai a. c., încunoscînteză comitetul, că în ședința subcomitetulă dela 11 Mai a. c., la care

a participat și inteligența română din Reghină și giură, s'a desfășurat ziua *ținerii* *adunării generale a Asociațiunii pe 27 August* n. a. c. și zilele următoare și s'a stabilit și un program al festivităților, ce vor fi împreunate cu adunarea numită. (Ex. Nr. 90/1890).

— Ținându cont de hotărîrea subcomitetului din despărțământul Reghinului, luat în ședința dela 11 Mai a. c. se decide ca adunarea generală proxima a Asociațiunii transilvane să se țină la 27 August st. n. a. c. și zilele următoare în orașul Sas-Reghină, avându a se face pregătirile necesare în sensul statutelor.

Nr. 42. Direcțiunea școlii Asociațiunii, prin hârtia dto 23 Mai a. c. Nr. 51, subșterne spre revisuire procesul verbal, luat în conferința corpului didactic dela 11 Mai a. c., (Ex. Nr. 92/1890).

— Se ia spre știință.

Nr. 43. Administrația diarului „Tribuna“ subșterne spre achitare un cont în suma de 5 fl. 10 cr., speșele de timbru, ce le-a avut cu publicarea de câte 2 și 3 ori à 6 concurse pe sēma Asociațiunii, (Ex. Nr. 93/1890).

— Contul subșternut se transpune spre achitare la cassa Asociațiunii.

Nr. 44. La propunerea bibliotecarului Asociațiunii se decide: A se transpune pe sēma bibliotecii școlii de fete a Asociațiunii a) un „herbariu“ aflător în biblioteca Asociațiunii, b) un exemplar din opul: Dr. Sentz A. Schaguna: Compendium des kanonischen Rechtes der einen heiligen, allgemeinen und apostolischen Kirche, Hermannstadt 1868, c) un exemplar din opul Șaguna A. baron de: Manual de studiul pastoral, Sibii 1872.

Nr. 45. Totu la propunerea bibliotecarului Asociațiunii:

— Se încuviințează procurarea, din suma votată pentru biblioteca Asociațiunii a unui dulap de cărți pe sēma numitei biblioteci, pentruca să se pōtă așeđa în ordine bună un număr considerabil de cărți câștigate în anii din urmă pentru Asociațiune mai virtos din produsele literaturii române.

Nr. 46. Au intrat la comitetu taxe de membrii dela: Mateiu Popu Grideanu, în M.-Oșorhei, 5 fl. pro 1889; Stoica Antonie, în M.-Oșorhei 5 fl. pro 1889; Theodoru Doboș, în Hațegu, 5 fl. pro 1890 și 1 fl. pentru diplomă; Stefanu Badicu, în Petroșeni, 5 fl. pro 1890 și 1 fl. pentru diplomă; Porciusu Florianu, în Rodna, 5 fl. pro 1890; Dr. Ioanu Rațiu, în Turda, 5 fl. pro 1890; Rațiu Emilia, în Turda, 5 fl. pro 1889; Ungureanu Emanuilu, în Timișoara,

15 fl. pro 1890, 1891 și 1892; Cheresteșu Alexandru, în Deju,
5 fl. pro 1890.

— Spre știință, cu aceea, că membrii de nou înscriși voru
primi diploma, îndată după ce voru fi obținut aprobara adunării
generale a Asociațiunii.

Sibiiu, d. u. s.

George Baritiu m. p.
președinte.

Dr. Ioanū Crișianu m. p.
secretarū II.

Verificarea acestui procesu verbalu se încrede d-loru: I.
Hannia, I. V. Russu, I. G. Popu.

S'a cetitu și verificatu, Sibiiu în 29 Maiu 1890.

Ioanū Hannia m. p.

Ioanū V. Russu m. p.

I. G. Popu m. p.

PROGRAMULU

examenelorū de vară dela școla civilă de fete a „Asociațiunei tran-
silvane pentru literatura română și cultura poporulu românū“.

În 27 Iuniu n.

Înainte de amedii:

- Dela 8—9 Religiunea cu tôte elevele,
- „ 9—10 $\frac{1}{2}$ Limba română cu clasa I. și
literatura română cu clasa IV;
- „ 10 $\frac{1}{2}$ —11 $\frac{1}{2}$ Geografia cu clasa II.;
- „ 11 $\frac{1}{2}$ —12 Fisica cu clasa IV.

După amedii:

- „ 3—4 Chemia cu clasa III.;
- „ 4—5 Limba francesă cu tôte elevele.

În 28 Iunie n.

Înainte de amedii:

- „ 8—8 $\frac{3}{4}$ Limba germână cu clasa I.;
- „ 8 $\frac{3}{4}$ —9 $\frac{1}{2}$ Botanica și Mineralogia cu clasa II.;
- „ 9 $\frac{1}{2}$ —10 $\frac{1}{2}$ Limba maghiară cu clasa III.;
- „ 10 $\frac{1}{2}$ —11 Aritmetica cu clasa I.;
- „ 11—12 Istoria universală cu clasa III.

După amedii:

- „ 3—4 Musica instrumentală;
- „ 4—5 Declamațiuni și musica vocală;
- „ 5—6 Gimnastica.

În 29 Iunie n.

La ôrele 11 încheierea solemnă a anulu scolasticu și distribuira
atestațelorū.

Directiunea.

Nr. 90/1890.

CONVOCARE.

În conformitate cu prescriesele §§-lor 14 și 21 din statutele Asociațiunii transilvane pentru literatura română și cultura poporului român, precum și cu concludul comitetului de dto 27 Mai a. c. Nr. prot. 41 *adunarea generală pentru anul curent se convăcă prin acesta în orașul Reghinul săsesc pe 15/27 August și zilele următoare.*

Aducându acesta la cunoștința publică, invităm pe toți membrii Asociațiunii a lua parte în număr cât mai mare la ședințele adunării.

Pentru comitetul Asociațiunii transilvane pentru literatura română și cultura poporului român.

Sibii, în 9 Iunie 1890.

George Barițiu m. p.
președinte.

Dr. Ioan Crișan m. p.,
secretariu II.

CONSEMNAREA

contribuirilor făcute în favorul școlii superioare de fete a „Asociațiunii transilvane“ pe căla d-lui Parteniu Cosma din 1 Ianuarie până la ultima Iunie 1889.

Neculae Bobeș, econom în Ocna; Victor Hanișiu, econom în Sibii; Pavel Frățilă, econom în Presaca; Ioan Costea, econom în Armeni; Ioan Hurmezan, econ. în Sânt-Mihaiu-de-Câmpie; Vita Gyur, econom în N.-Sikarló câte 1 fl.; Nuțiu Bota, econ. în Seini; Nagy Lajos, econ. în Apa câte 50 cr.; Ioan Kisch, econ. în Aranyos-Megyeșiu 1 fl.; Neculae Radu, econ. în Czelina; Rachira Barabaș, economă în Vidacutul-rom.; Simefta Goga economă în Daneșiu; Demetriu Apănu, econ. în Seini câte 50 cr.; Kozma János, Kreszpay Agoston, econom în Iloba câte 1 fl.; Pavel Modoiu, econ. în Czelina 50 cr.; I. Cătană, econ. în Reteșdorf; Mathilda Onufrei, econ. în N. Sikarló câte 1 fl.; Ana László, econ. în Sard; Mich. Rotariu, econ. în Boiulu-mare câte 50 cr.; Ioan Colhon, econ. în Laz; Dumitru Vintilă, econ. în Șeica-mare câte 1 fl.; Ana Hidveg, econ. în Hășfalău 50 cr.; Ioan Dobrotă, Ioan Radu econom în Cornățel; Iacob Rozășan, econ. în Buia; Neculae Cămpănu, econ. în Alămor câte 1 fl.

Rectificare: În procesul verbal al ședinței comitetului dela 27 Martie a. c. la Nr. 25 pag. 126 în loc de „doi galbeni“ e de a se ceti „doi Napoleon“ în aur. — Acești Napoleon dimpreună cu cei doi remași din anul trecut (așa dară 4 Napoleon), se vor da la una seú la două domnișore ori domne române, cari se vor presenta la balul adunării generale a Asociațiunii din estă an în cel mai frumos costum național românesc din Transilvania.